

Sulitjelma 28. nov. 2013

Norges vassdrags- og energidirektorat

Høringsuttalelse i f.b.m. søknad om tillatelse til å bygge 8 småkraftverk i Fauske kommune, Nordland fylke.

Så er atter naturen i Sulitjelma, med det som stort sett er igjen av dens vakre og viktige pynteelver og bekker, truet av omfattende kraftutbygginger. Det ene kraftverk er ikke ferdigstilt, før et nytt er på gang. Hvor mye skal den sårbare naturen her inne i grensestrøkene måtte tåle av vingeklipping, og balansen er for lengst kommet i sterk ubalanse. Utbyggere (fra ”alle” kanter) saumfarer landskapet i Sulitjelmatraktene på deres jakt etter bekker og elver, og nå skal det virkelig sopes grundig – 8 planlagte småkraftverk er mildt sagt dramatisk. Ei meget omstridt småkraftutbygging av den enestående Beritelva med utløp i Balvassdalen, ble heldigvis stoppet i 2012, ellers er de to mellomstore fjellelvene Skuortta og Villumselva heldigvis bevart for etterslekten ved fredning.

Ser vi oss litt tilbake konstaterer vi at Sulitjelma nok her i landsdelen tåler tittelen ”kraftverkspioner”. Allerede i 1893 roterte den første generatoren her, og ved århundreskiftet var elektrisiteten ikke noe ukjent fenomen i disse trakter. Dette selvfølgelig grunnet den omfattende aktiviteten til Gruveselskapet. Så tidlig som i 1914 fikk selskapet konsesjon til å regulere både Balvatnet og Dorro. Det har altså gått 100 år, og fortsatt er man på jakt etter vannkraftresursene i Sulitjelmavassdraget – og det mer intens enn noen gang. Kanskje er det på høy tid med noen refleksjoner over tingenes tilstand.

Siden 1914 har det gått slag i slag, rettighetene til de store naturresursene, vannkraften inkludert, har også vært gjenstand i årenes løp for harde dueller mellom gruveselskapet og staten. I 1956 så distribusjonsverket Salten Kraftsamband dagens lys, i 1975 endret det hele karakter ved at kommuner og e-verker i Saltenregionen og Nord-Helgeland ble enige om å danne et nytt utbyggingsselskap, dette for å utnytte vannfallene i regionen – selskapet fikk navnet Salten Kraftsamband AS. Og med det kom kraftutbyggingen, ikke minst i Sulis, inn i nye spor – eller skal vi heller si inn i ytterligere naturskjønne, vannrike elveløp.... Etter hvert fulgte den ene kraftutbyggingen etter den andre i dette området. En ny demning ved det fantastiske Balvatnet var allerede en realitet i 1958, samme året ble Daja kraftverk fullført. Så kom utbyggingene som perler på en snor; Fagerliutbyggingen i 1970-årene, etter hvert påbygd to byggetrinn. Den omfattende Lomiutbyggingen startet 1976, og fire år etterpå var det oppstart for ”Sjønstå” (innviet 1984). Og nå er det atter stor anleggsvirksomhet oppe ved det en gang så fjellfagre Lomivatnet, som kan karakteriseres som helt vansiret – det sårbare høyfjellslandskapet er blitt en slagmark.

For undertegnede, som har fått vandre med fiskestang og fotoapparat i disse grenseløse grensetraktene helt fra 1952, og som nå i rundt 40 år har hatt naturen som levebrød og råstoffkilde for sine bøker, radio- og naturlysbildekåserier, og skrevet hundrevis av artikler hvor naturen har vært hovedaktør(både i norske og utenlandske magasiner), er utviklingen og naturødeleggelsene nærmest blitt en mardrøm. Når jeg er innom skolene og prater med elevene (eller jeg skal intervjues), har ungdommene vanskelig for å tro på hva jeg forteller om mine fisketurer i oppvekstårene bl.a. både i Valffarjohka og oppetter den utrolige Balvasselva (den gangen ei av Norges fineste ørretelver – i dag så godt som et tørrlagt elveleie).

Sulitjelmavassdraget og den særegne naturen vi har her, har for lengst gitt nok av sine verdier til storsamfunnet – smertegrensen er nådd. Tidligere adm.direktør i Salten Kraftsamband AS

Harald Mellerud sa følgende da Sjønståutbyggingen var ferdig: "At med denne utbyggingen er det definitivt slutt med ytterligere kraftutbygginger i Sulitjelmavassdraget". Det er også på sin plass å stille spørsmålet hva har Sulis-samfunnet fått igjen for sin gavmildhet, og for de ubotelige skader naturen er påført i dette østlige hjørne av Fauske kommune. Svaret fra meg på dette er "så godt som ingen ting" (noen arbeidsplasser ved SKS i Fagerli).

Tilbake til de 8 planlagte småkraftverkene. Undersøkelser viser at småkraftverkene, som nå har sin kolossale oppblomstring, er langt mer skadelig for miljøet enn større utbygginger. Tap av inngrepsfrie natur/friluftsområder anslås å være fem ganger så stort ved småkraftutbygging. Dette burde virkelig få oss til å sperre opp øynene og bruke bremsepedalene i langt større grad enn hva som i dag er tilfelle. Har man først sluppet anleggsmaskinene løs i et område, er dette for alltid skamferd. Og det frie og naturlige og dyrebare er en saga blott. Jeg er også for gammel i gamet til å "gå på" utbyggernes bedryvelser om at "det blir ikke noe særlig mindre vannføring i elva etter inngrepene". Dette har ingen rot i virkeligheten.

Et paradoks er det at Sulitjelmaområdet er uten kulturminnelov. Hele dette sagnomsuste området er fullt av alskens kulturminner, og en slik lov vil automatisk hatt stor "beskyttelsesbetydning" i denne saken. Jeg reagerer også sterkt på uttalelsen til representanten for Galbmejohkutbyggingen som nevnte på folkemøtet i Sulis om friluftsplanner i Hellarmo-området, at her lå det godt til rette for å "grave" i både gamle jernbanetraseer og veier. Noe som absolutt ikke må forekomme – det må strengt forbudt. Jeg må også riste på hodet når det i konsesjonssøknaden generelt gjentas: ---Det er ikke kjent at det forekommer kulturminner innenfor tiltaksområdet---Med dagens kunnskap vil tiltaket derfor ikke ha noen påvirkning på kulturminner---Dette er en altfor lettvinnt konklusjon og forteller at utbyggerne er helt uvitende om virkeligheten.

Hellarmo-området er i sin helhet en naturperle, noe svært mange har oppdaget og utfarten hit er stor hele året. Meget positivt er det at skolene i kommunen har funnet veien hit, elevene stortrives både ved bålflammen og, ikke minst, når fisken napper i snøreenden....Og det vakre fossefallet som henger kritthvitt i fjellsiden er virkelig blitt et blikkfang og et yndet fotomotiv. Her stopper de "alle"; turister fra inn- og utland og ellers veifarende mellom Sulis og Fauske for å nyte det staselige synet. Tanken på at også denne naturperlen kanskje kommer til å ofres på velferdens alter, er uhyre skremmende.

Oppe ved Lomivatnet kjenner jeg meg ikke igjen lenger. Det er ikke for mye forlangt at den stilige Oterelvafossen får ha livets rett. For de mange fjellvandrere som trasker mellom Norge/Sverige, er denne fossen en stor attraksjon. En kafferast under fossesløret her er et minne for livet. For lokalbefolkningen og folk ellers fra nærområdet (både med og uten barn), er turen fra Ny-Sulitjelma fjellstue til Oterelvfossen også blitt en vandring som øker i popularitet. Finere og sunnere "søndagstripp" skal man lete lenge etter – og bedre kaffevann finne ikke i hele verden.

For meg er alle de berørte elver/bekker som planlegges utbygd like viktige og bevaringsverdige. Jeg ser ingen grunn til å sette den ene opp mot den andre, de har alle sin sjarm og krydrer så vakkert de ellers grå fjellsider. Når det gjelder Valffarjohka og Granheibekken kan jeg ikke skjønne at disse overhodet kan være lønnsomme utbygginger. De gjør en atskillig større innsats for samfunnet ved å få ligge slik de gjør i dag. Presset på naturen i Sulitjelmaområdet er, fra mange hold, formidabelt. Tilgangen til naturherlighetene byr på ingen problemer, det er lettvinnt for de om lag tusen hytteeierne her å komme seg til hyttene. Mye tyder også på at vi kan vente meget "betenkelige endringer" i vår nye regjerings miljøpolitikk, her er det stor grunn til bekymring, men jeg skal forbigå dette i stillhet her.

Når det gjelder Sulitjelmaområdet spør jeg meg stadig; kan det virkelig være tillatt å ”vanntappe” et område så grundig. Hva sier norsk lov om dette – og hva med Naturmangfoldloven? Jeg håper inderlig at de kommende slekter også kan få oppleve litt rennende vann nedetter fjellsidene i Langvannsdalen og i Sulitjelmavassdraget for øvrig. I spillet om penger og profitt har vi mistet det meste av vettet, snart er det slik at dette med frisk og helsebringende natur bare er noe man leser om i bøker – og hører om på legekontorene. Våre så viktige villmarker forsvinner – utviklingen er mer enn skremmende. Jeg har nok vært veldig naiv når jeg har trodd på at Sulisfjellas siste pynteelver skulle få leve naturlig og urørt, til glede og gagn for framtiden, men jeg må konstatere at jeg har tatt helt feil. Likevel har jeg et håp om at de som til slutt har ”det avgjørende ord” i dette endeløse spillet om vannet i denne vakkerville vrå øst i kontrastrike Salten, ser bevaringsverdien i de gjenværende hvite brudeslør som krydrer og liver opp, ikke bare fjellsidene, men også tilværelsen hos oss som klorer oss fast her i fjelldalen. Vi må i framtiden bli langt flinkere til å ta vare på de naturrikedommer som fremdeles eksisterer og er uskadet. Dette gjelder ikke minst våre elver og bekker, uten disse og de verdifulle miljøer disse representerer går Moder Jord og menneske heten meget bekymringsfulle tider i møte.

Jeg vil avslutte denne høringsuttalelse med å sitere avslutningslinjene i et avisinnlegg Harald Mellerud hadde i Saltenposten i oktober 2010, da kampen sto om Beritelva: ”Jeg håper og tror at Fauske kommune og Saltdal kommune sier nei til den miljøbelastning som utbygging av småkraftverk i Sulitjelma vil medføre. Dette vassdraget har bidratt tilstrekkelig til kraftproduksjon med de store utbygginger som er gjennomført. Hvis politikerne mener noe med uttalte holdninger til vern av natur og miljø kan de nå fremvise det i praksis.”

Kloke ord til ettertanke!

Mvh Cato A. Hultmann